

Ártatlanul elítélve...

Balogh Sándor eszenyi református lelkész elhurcolása

Rezümé. Kárpátalja történetében újabb sorsfordító eseménysorozat vette kezdetét 1944. október 27-én, amikor is a térség szovjet kézre került. A szovjet megszállással kezdetét vette a terror első hulláma: a „malenykij robot”, melynek során több tízezer férfit hurcoltak el. Ezt követően kezdetét vette a koncepciós perek sokasága, amelyek szintén minden települést mélyen megráztak. Eszenyben az első áldozat Balogh Sándor lelkész volt. 1946-ban 5 évi szabadságvesztésre és 3 évi száműzésre ítélték, és az Ural-hegység, Kercselben lévő lágerében dolgozott 1948-ban bekövetkezett haláláig.

Резюме. 27 жовтня 1944 Закарпаття ввійшло до складу Радянського Союзу. Так розпочався новий період в історії краю. Відразу після захоплення території першою хвилею терору була так звана «маленька робота», у ході якої десятки тисяч чоловіків були заслани у табори. Після цього проводилося безліч показових судових процесів, що зачепило багато населених пунктів. В Есені першою жертвою став священник Шандор Балог. У 1946 році його засудили на 5 років ув'язнення і на 3 роки заслання. Священик працював у концтраційному таборі Керчег в Уральських горах аж до своєї смерті в 1948 році.

Abstract. In the history of Transcarpathia significant series of events occurred on October 27, 1944. This was the time when the territory was occupied by the Soviets.

The first serious wave of the deportation was called “Malenykij robot” which meant the beginning of a terrible tragedy of Transcarpathian Hungarians. Within that event thousands of Hungarian male residents were deported. After that numerous conceptual legal actions took place in Transcarpathia, which shocked every region. In Eszeny the first victim of this horrific event was Pastor Sándor Balogh. In 1946 he was sentenced to prison for five years and then exiled for three years into the Ural Mountains. He worked in a labour-camp of Kercsel until his death in 1948.

A szovjet terror első hulláma

Kárpátalja sorsára a XX. század erősen rányomta a bélyegét. Az első, majd a második világháború a térség történetét és hovatartozását is megváltoztatta. Kárpátalja történetében újabb sorsfordító eseménysorozat vette kezdetét 1944-ben. A dolgok felgyorsultak 1944 áprilisa és októbere között, amikor Kárpátalja ismét hadműveleti területté vált. 1944. október 15-én a magyar hatóságok elrendelték Ungvár azonnali kiürítését.¹ Az események már előreláthatóak voltak, ugyanis a szovjet hadsereg 1944. október 27-én bevonult Ungvárra. A szovjet hadsereg bevonulásával új fejezet kezdődött Kárpátalja történetében.² A régió további sorsában Magyarországnak már nem volt beleszólása.³

* II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Történelem és Társadalomtudományi Tanszék, hallgató. A tanulmányt Molnár D. Erzsébet lektorálta. * Студентка Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II, Кафедра історії та суспільних дисциплін. Науковий керівник даної роботи Молнар Д. Єлізавета. * Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute, Department of History and Social Sciences, student. The study was revised by Molnár D. Erzsébet.

¹ FEDINEC Csilla: *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944*. Fórum Intézet. Lilium Aurum Könyvkiadó. Galánta–Dunaszerdahely. 2002. 422.

² BAKURA Sándor–DUPKA György–KOVÁCS Elemér–KOVÁCS Erzsébet–MOLNÁR D. Erzsébet–TÓTH Zsuzsanna: „*Oththon a könny is édes*”. Intermix Kiadó. Ungvár–Budapest. 2009. 29.

³ FEDINEC. 2002. 31.

1944. november 12-én ülésezett a 4. Ukrán Front katonai tanácsa.⁴ Ezzel kezdetét vette a szovjet terror első megnyilvánulása, ami már a kárpátaljai magyarságot is mélyen megrázta, a „málenkij robot”.⁵

A tanács 0036-os számú határozatában a következők szerepeltek: „Számptalan településen katonaköteles magyar és német nemzetiségű személyek élnek, akiket csak úgy, mint az ellenség katonáit is, le kell tartóztatni és fogolytáborba küldeni.”⁶

A kárpátaljai magyarságnak két lehetősége volt: Csehszlovákia vagy a Szovjetunió. Abba már beletörődtek, hogy új kisebbségi helyzet várt rájuk minden esetben.⁷ Az azonban bizonyos, hogy a szörnyű esemény sorozat 1944. november 18-át követően vette kezdetét, amikor is egész Kárpátalja magyarul lakta településeiről gyalog indították el a férfiakat Szolyvára.⁸ A településen élő jelentős számú magyar lakosság zavaró tényezőnek számított a szovjet törekvések megvalósításában, egy esetleges magyar ellenállástól tartottak.⁹ A szolyvai táborokban egyszerre mintegy 15-18 ezer embert tartottak fogva,¹⁰ ezt követően a túlélőket az Uzsoki-hágón keresztül Sztarij Szamborba és Novij Szamborba szállították át. Az elhurcoltak többsége a donyecki szénmedence lágerébe került,¹¹ és itt 18–20 órás napi rabszolgamunka várt rájuk.¹²

1944. november 26-án Munkácson a kommunisták egyhangúan elfogadták a kiáltványt, amely kimondja Kárpátalja csatlakozását Szovjet-Ukrajnához.¹³

Az 1944-ben a szovjet hatóságok intézkedései alapján 3 napos munkára elhurcoltak közül a becslések szerint 20-23 000-en nem tértek vissza. A kárpátaljai magyar közösség lélekszáma tehát a szovjet időszak kezdetén kritikus szintre süllyedt.¹⁴

A háromnapos munkára a férfilakosság 18–50, máshol 55 éves korig terjedő részét vitték el.¹⁵ Nem hivatalos adatok szerint azonban 16–60 év közötti magyar és német férfiak is az elhurcolás áldozataivá lettek.¹⁶ Az érintett korosztály lélekszáma 28–30 000. Minimálisan 25 000 lágerekbe elhurcolt kárpátaljai magyarról

⁴ DUPKA György–KORSZUN, Alexej: *A „malenykij robot” dokumentumokban*. Intermix Kiadó. Ungvár–Budapest. 1977. 15.

⁵ BAKURA GÁBOR: *Eszeny településtörténete különös tekintettel a szovjetrendszer helyi kiépítésére*. Diplomamunka. Beregszász. 2011. 23.

⁶ DUPKA–KORSZUN 1977. 15.

⁷ DUPKA György: *Kárpátalja magyarsága*. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága., 2000. 28. o.

⁸ BAKURA–DUPKA–KOVÁCS–KOVÁCS–MOLNÁR D.–TÓTH. 2009. 29.

⁹ MÓRICZ KÁLMÁN: *Kárpátalja sorsfordulói*. Hatodik Síp Alapítvány, 2001. 127.

¹⁰ MAJNEK Antal: *Útközben – Tanulmányok a kárpátaljai magyarságról*. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség. Ungvár 1998. 116.

¹¹ BAKURA–DUPKA–KOVÁCS–KOVÁCS–MOLNÁR D.–TÓTH. 2009. 29

¹² DUPKA György: *„Hova tűnt a sok virág...”*. Intermix Kiadó. Ungvár–Budapest, 2013. 10.

¹³ DUPKA György 2000. 28.

¹⁴ S. BENEDEK András : *A megmaradás esélyei. Tanulmányok, esszék, kritikák*. Hatodik Síp Alapítvány–Mandátum Kiadó. Budapest–Beregszász. 1996. 63.

¹⁵ S. BENEDEK 1996. 67.

¹⁶ MAJNEK 1998. 164.

és németről van szó. A nemzeti alapokon történő „kollektív büntetés” majd a továbbiakban a közösség vezetőit, papokat, tisztviselőket, gazdákat érintő retorziók sokkolták a magyar kisebbséget.¹⁷ A munkaszolgálatra elhurcoltak többségére nem más várt, mint: éhínség, fagy, továbbá a különböző fertőző betegségek.¹⁸

Sokan az elhurcoltak közül 2-3 év múlva sikeresen hazatértek, azonban a többségük rövidesen meghalt a hazahozott betegségben. A „kis munkára” elhurcoltak zöme egyszerű földműves családból származott. A tehetősebb emberekre, gazdákra hatalmas adót vetettek ki, amit nem tudtak kifizetni, így tőlük mindent elkoboztak. Korabeli megfogalmazásként a szovjet katonák ekkor „leseperték még a padlást is”.¹⁹

Ismeretes, hogy az 1944-es tragikus eseményekről a szovjet ideológia következtében évekig nem lehetett nevükön nevezni a történeteket. Generációk nőttek fel úgy, hogy nem ismerhették a nemzeti történelmüket, csak a hivatalos birodalmi politika által megformált szovjet szemüvegen keresztül látták és vizsgálhatták azt.²⁰

A „málenkij robot” hivatalos indoka az, hogy gyorsan helyre kell állítani a háborúban megrongálódott hidakat, utakat és vasútvonalakat.²¹ Azonban az 1944-es elhurcolásnak a fő célja azok a férfiak eltávolítása volt, akik 1944-ben visszavonuló magyar hadseregben szolgáltak. Becslések szerint számuk elérte a 7000-7500 főt,²² míg a háromnapos munkára elhurcolt magyarság száma megközelíti a 20 ezer főt.²³

A 4. Ukrán Front katonai tanácsának 0036. sz. határozata többek között elrendelte, hogy 1944. november 17-ig Szolyván, Perecsenyben és Huszton egy-egy hadifogoly-átvevőhely létesüljön. Ezzel kezdetét vette a kárpátaljai magyar és német férfilakosság tömeges deportálása a légerekbe.²⁴

Miután összegyűjtötték a foglyokat, központi gyűjtőtáborokba vitték őket, sok helyen hetekig is ott maradtak, és volt olyan gyűjtőtábor, ahol nagyobb volt a halálozási arány, mint a későbbi légerekben (pl. Szolyva). Szállítás közben a foglyok 10–20 százaléka meghalt. A halottakat a vasúti töltések mellé dobták. A haláleseteket senki sem regisztrálta.²⁵

A Szovjetunió által alkalmazott kegyetlenségről, hivatalosan nem lehetett beszélni. A látszatot azonban a Szovjetunióknak is fent kellett tartania. A humanitárius oldalát mutatta minden fontosabb eseményen.²⁶ Ezzel ellentétben azonban

¹⁷ S. BENEDEK 1996. 67.

¹⁸ BAKURA–Dupka–KOVÁCS–KOVÁCS–MOLNÁR D.–TÓTH. 2009. 30.

¹⁹ MAJNEK 1998. 48–49.

²⁰ MAJNEK 1998. 144

²¹ CSANÁDI György: *Sorsfordító évek sodrában*. PoliPrint. Ungvár, 2004. 42.

²² S. BENEDEK András: *A tetten érhető történelem*. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest. 1993. 23 o.

²³ CSANÁDI 2004. 47.

²⁴ DUPKA György: *A mi Golgotánk*. Intermix Kiadó. Ungvár–Budapest 2012. 102.

²⁵ SINGER Zsuzsa: *Nyomok a lelkekben. A sztálini munkatáborok kényszűr öröksége*. Ungvár, 2010. 8–9.

²⁶ M. TAKÁCS Lajos: *Aprópénz a történelem színpadán. A kárpátaljai magyar nyelvű sajtó 1945–1948*. Intermix Kiadó. Ungvár–Bp. 1994. 11.

a szovjet megszállás rányomta a bélyegét az élet minden területére. A kárpátaljai magyarság nem érezhette az autonómia egyetlen formáját sem.²⁷

A pár hónapig tartó (1944. október–1945. január) szovjet katonai és a Husztról irányított csehszlovák polgári közigazgatás is külön fejezet Kárpátalja történetében. Kárpátalja „sorsrendezői” a Moszkvában előre megírt „forgatókönyv” alapján honosították meg a szovjethatalmat, hogy Kárpátalját emberi áldozatok árán is a Szovjetunióhoz, azaz Ukrajnához csatolják. Beindult a gyilkos gépezet: a lakosság megszurése, izolálása, a begyűjtés, letartóztatás, internálás, elhurcolás. 1944. november 18-a és december 16-a között összesen 22 951 embert tartóztattak le és irányítottak gyűjtőtáborba.²⁸

Kárpátalja megpróbáltatása és a szovjet terror időszaka azonban az 1944-es elhurcolással még nem ért véget. 1947-től koncepciók perkeit sokaságát indították mindazon helyi politikus, értelmiség és egyházi vezetők ellen, akiknek fő bűnük az volt, hogy korábban együttműködtek a magyar hatóságokkal.²⁹

Ártatlanul elítélve: Balogh Sándor eszenyi református lelkész elhurcolása

Az 1944-es elhurcolás Kárpátalja egész részét érintette. 1946-tól ukránul Jávorove, 1990-től hivatalosan ukránul is Eszeny magyar településre szovjet terror kíméletlenül rányomta a bélyegét. A településen ritka az a család, amelyet ne érintett volna közvetlenül a „málenkij robot”.³⁰ 1944. október 26-án a térség szovjet kézre került.³¹ Jelenleg Eszeny lakossága 1702 fő, ami a lakosság gyarapodása szempontjából negatívnak tekinthető,³² ugyanis a lakosság létszáma 1944-ben 2 526 fő volt. A II. világháborúban a községből 10-en haltak hősi halált. Az 1945. július 9-én összeállított egységes helyhatósági adatbázis (Eszenyi Községi Népbizottság, elnök Mihail Csubirka) alapján 1944 őszén összesen 313 férfit hurcoltak el a sztálinisták, közülük 94-en odahaltak. 15 embert koncepciók per által ítélték el.³³

1944. október 24-ei letartóztatáskor 105 névnél a magyar hadseregbe való bevonulás időpontját tüntették fel, 216 név mellett a következő bejegyzés áll: „Munkára ment 1944. XI. 18-án.” A leltározásnál névsorban 7 tizenhét éves fiatal nevével olvashatjuk: K. Szabó Gyula, Csonka Miklós, Krajnik Ferenc, Csonka Miklós, Kacsó Pál, Orbán Lajos, Dancs Ferenc (1926); a legidősebbek a következő személyek

²⁷ BOTLIK József: *Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján II. A Magyarországhoz történeti visszatérés után 1939–1945*. Domensiones Culturales et Urbanales Regni Hungariae 9. Nyíregyháza, 2005. 58.

²⁸ ZUBÁNIC László: *„A magyar–ukrán közös múlt és jelen: összekötő és elválasztó „fehér foltok”*. Intermix Kiadó Beregszász–Ungvár, 2011

²⁹ PIVÁRCSI István: *Barangolások Kárpátalján – Tájak, emberek, históriák*. Platinus 2010. 117.

³⁰ BOTLIK József–DUPKA György: *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*. Intermix Kiadó: Ung.–Bp. 1993. 192

³¹ ZUBÁNIC László: *Tájba irt történelem. Kultúrtörténeti időutazás Kárpátalja legmagyarabb városában és vonzáskörzetében*. Intermix Kiadó, 2011. 44.

³² Az Eszenyi Községi Tanács hivatalos adatai szerint

³³ BOTLIK–DUPKA 1993. 193.

voltak: Hidi József (1888), Balla Kálmán, Balog Sándor, Szabados Péter, Kovács Ferenc (1895). A magukat ruszinnak/ukránnak vagy szlováknak valló férfiakat nem vitték el. 2 fő önkéntesnek jelentkezett: Sulevka György (1920) és Kestenbaum Emil (1921), mindketten az 1. Csehszlovák Hadtest katonájaként harcban estek el.³⁴

Az elhurcolás okait azonban senkinek sem mondták el. A legkézenfekvőbb magyarázata a hatóságoknak az volt, hogy a háború utáni súlyos károkat kell helyrehozni.³⁵

1946-tól fokozatosan kezdték hazaengedni a foglyokat a Szovjetunió egyes lágeréből.³⁶ A lágerben eltöltött évek alatt nem volt lehetőség a kapcsolattartásra a családtagokkal. Majd miután hazatértek, a megtörténekről csak bizalmas körökben mertek beszélgetni.³⁷ Ám 98 fő meghalt a szolvai és a szambori lágerben.

A KMKSZ Eszenyi Alapszervezete 1991. november 9-én emlékművet alított a II. világháború és a sztálinizmus áldozatainak.³⁸

A sztálinizmus elől sok lelkész és egyéb egyházi munkás elmenekült. A háború idején is a Kárpátalján tevékenykedő 100 református lelkészből 40 elmenekült. A megfélemlítés első áldozatai közé tartozott Balogh Sándor lelképásztor is.

Balogh Sándor 1891. január 14-én született Nagyszelmenc községében (jelenleg: Szlovákia területén van), egyszerű családban. A sárospataki gimnáziumban kezdte meg tanulmányait 1902-ben, majd ugyanitt teológiát tanult. Tanulmányai elvégzése után 1914–1917 között segédlelkész volt Ungváron, közben ellátta a táborig lelkészi teendőket az ungvári hadikórházakban. A trianoni békediktátumot követően Sátoraljaújhelyen, majd a Miskolc melletti Zsolcán szolgált. 1924-ben azonban a testvérei kérésére ismét visszatért Kárpátaljára. Ettől kezdve 11 éven keresztül Minaj református gyülekezetének a lelképásztorja volt. Itt kötöttek házasságot Gönczy Máriával, kitől négy gyermeke is született. 1935-ben az eszenyi egyházközség küldöttsége azzal a kéréssel fordult hozzá, hogy legyen az eszenyi gyülekezet lelképásztorja. A kérésnek eleget is tett.³⁹ „Mikor megérkezett hozzánk, mindenki nagy kíváncsian találgattuk, hogy milyen is, kedves-e vagy nem. Én még gyermek vótam, nem igazán értettem, hogy ki is ő, de egyszer kaptam tőle egy almát, és hát akkor is kedves volt. Később, mikor már én is megnőttem, szerettem hallgatni a hangját, szépen beszélt. A falu szerette.”⁴⁰ A lelkészi hivatás mellett tisztbéli leventelnökként a feladatai tovább bővültek. A falu érdekeit mindig szem előtt tartotta. Gyűjtést szervezett az I. világháború eszenyi áldozatainak az emlékére is, amely sikerrel zárult: a templom előtt ünnepélyesen felavatták az elkészült turulmadaras emlékművet. 1945-ben azonban a szovjet „felszabadítók” lerombolták az emlékművet.⁴¹

³⁴ DUPKA 2012. 268.

³⁵ BAKURA 2011. 27–28.

³⁶ BOTLIK–DUPKA 1991.5.

³⁷ BAKURA 2011.31.

³⁸ BOTLIK–DUPKA 1993. 193.

³⁹ Balogh Sándor életrajza. A lejegyzett szövege megtalálható az Eszenyi Református Egyház parókiájának iratgyűjteményében.

⁴⁰ 1924-ben született eszenyi lakos véleménye alapján. Az interjú készült: 2015. február 4.

⁴¹ <http://www.karpatinfo.net/telepules/eszeny>. Letöltési idő: 2015. február 2.

Balogh Sándor eszenyi református lelkészt 1946. október 16-án váratlanul letartóztatták.

„Október 16-án délután a község házára hívták az uramat. Négyen fogadták. Egyikőjük Balla Sámuel, a bíró. Soha nem felejttem el a nevét. A másik Mitróci Mihály, a Komszomoltól. Házkutatást tartottak (...) Fegyvert kerestek. De honnan lett volna fegyverünk? Térdig jártunk a pírokban, az íróasztalból is kidobáltak mindent. Tizenegy óráig tartott a házkutatás és akkor vitték el az uramat. A tiszt monda a tolmácsnak, hogy búcsúzzak el. Ki akartam kisérti, de mindig visszalökött a tiszt. Teherautóra rakták és úgy vitték Ungvárra.”⁴²

Balogh László a következőképpen emlékezett vissza a történésekre: „A szüleim úgy határoztak, hogy tanuljak tovább a beregszászi szemiletkán (nem teljes középiskola), az egyetlen magyar nyelvű iskolában, abban az időben. Október közepén (1946) egy szombati napon hazaindultam, kimentem a beregszászi vasútállomásra, ahol meglátott két eszenyi asszony, akik elkezdtek sírni. A nevükre már nem emlékszem. Megkérdeztem tőlük, hogy miért sírnak? Azt válaszolták: Maga nem tudta, hogy tegnapelőtt a Beszpeka (KGB) letartóztatta az édesapját, és elvitték Ungvárra?” „Nem, nem tudom” – mondtam én sírva. Mert éreztem, hogy itt és ekkor valami elkezdődött az életünkben, a család életében. Igen, itt kezdődött el a család kálváriája.”⁴³

Még abban az évben koholt vádak alapján elítélték. A szilveszter napján megtartott zárt tárgyaláson csak a vád tanúi és a védőügyvéd lehetett jelen, az ítéletet az USZSZK büntetőtörvénykönyvének alapján hozták meg: szovjetellenes propaganda miatt öt év börtönre, három év szibériai száműzetésre és teljes vagyonekobzásra ítélték. Ezt követően fellebbezett ugyan, és a tárgyalásokat meg is tartották 1947 tavaszán, Ungváron, a bíróság azonban az első fokon meghozott ítéletet hagyta jóvá. Utoljára a család ekkor találkozhatott vele, mivel a letartóztatás szünetében beszélhetett családjával egy pár percet. Ettől kezdve már csak levélben tudták egymással tartani a kapcsolatot, sajnos nem sokáig.

Az elhurcolásával azonban nem ért véget a család megpróbáltatása. 1947. június 1-jén jött az értesítés a helyi Hruscsov Kolhoz vezetőségétől: „A kolhoz Hruscsov vezetősége értesíti Önt, hogy a Körzeti Végrehajtó Bizottság elnökségének határozata értelmében a 67. számú ház kolhoz örök használatára át van adva. Ajánljuk Önöknek, hogy öt napon belül költözködjének ki. A nem teljesítés és az Uzshorodi Körzeti VB elnökségének határozat ignorálása esetén, Ön ki lesz lakoltatva a milícia szervekkel.”⁴⁴ A családnak mennie kellett.

⁴² Balogh Sándorné visszaemlékezése. Az interjújt készítette Bornemissza Eszter 1994-ben, lejegyzett szövege megtalálható az Eszenyi Református Egyház parókiájának iratgyűjteményében.

⁴³ BALOGH László: Részlet életem regényéből. 2005. 31. A dokumentum megtalálható az Eszenyi Református Egyház parókiájának iratgyűjteményében.

⁴⁴ A Hruscsov Kolhoz vezetőségének felszólítása Balogh Sándor családjának kilakoltatásáról és a családi ház elkobzásáról. A dokumentum megtalálható az Eszenyi Református Egyház parókiájának iratgyűjteményében.

Arra, hogy mi is volt a valódi bűne, a család többször is újravizsgálást kért. A család hivatalos indoklást is kapott 1998. április 13-án: „Tisztelt Balogh László! Beadványát, amelyben kéri, hogy tájékoztassuk Önt, milyen bűnökkel vádolták és ítélték el apját, Balogh Sándort, felülvizsgáltuk. A Kárpátontúli Területi Bizottság 1947. május 10-i hitéletének megfelelően Balogh Sándort bűnösnek találta és azért ítélték el, mert 1934-től 1939-ig tagja volt a „Magyar Élet Párt” nevű magyar burzsoá-revizionista pártnak. 1944 szeptemberében Csap községben (a szovjet hadsereggel szemben) részt vett védelmi létesítmény felépítésében, és Eszeny község lakóit mozgósította ezekhez a munkálatokhoz. Az 1939–1944 években elnöke volt a „Levente” szervezetnek, melynek célja az volt, hogy az ifjúságot a magyar megszállók iránti hűségre nevelje.”⁴⁵

A lelkész tragikus sorsával már sokan foglalkoztak, köztük a beregszászi Balogh Sándor helytörténész. Véleménye szerint: „Az eszenyi lelkész sorsát kiagyalt vádak pecsételték meg, amelyek rosszakarató emberek feljelentésein alapultak. Fia ugyanis Magyarországon tanult, a határ lezárása előtt pedig meglátogatta idehaza élő szüleit. Mivel Balogh Sándor fiának itt tartózkodásáról nem tájékoztatta a szovjet hatóságokat, a már jelzett besúgói jelentések alapján letartóztatták.”⁴⁶

A családja azonban nem nyugodott bele. A halála híréig folyamatosan reménykedtek a visszatérésében. Levelezésen keresztül tudták tartani a kapcsolatot. Felesége a leveleiben főleg biztatta. „Drága Jó Édesapja! Már épp egy hónapja, hogy kaptunk magától levelet, türelmetlenül várom mindennap a postát. Remélem már kapott meg tőlünk csomagot és pénzt. (...) Úgy szeretnénk már tudni, hogy, hogy van (...)”⁴⁷ Levelet azonban csak ritkán kapott a család. Az utolsó levelet 1947. október 6-án kapták: „Drága feleségem teljes szívemből köszöntelek téged és szeretett gyermekeimet. Egészséges vagyok, jól vagyok. (...)”⁴⁸ A levélben nem panaszkodott egyszer sem.

Elhurcolása a családját mélyen megrázta. Fia, Balogh László a következőképpen emlékezik: „A családfenntartás ettől kezdve rám hárult. Teltek múltak a napok, hónapok, apámat hiába vártunk, nem engedték haza. Éjszakánként arról álmodtam, hogy egyszer csak apánk bekopog az ajtón, és újból együtt leszünk, mint régen.”⁴⁹

„A Tiszteletes elhurcolása mindenkit meglepett, az én testvéremet is elvitték már ekkor, de, hogy ilyen fontos embereket is elvitték arra nem gondoltunk. Mikor kiderült, hogy meghalt nem lepett meg, tudtam, hogy ez lesz. Az én testvérem se jött haza. Senki sem mert szólni semmiért, így hát ezt is elfogadtuk.”⁵⁰

⁴⁵ A Kelet-Urali Javító-munka-láger hivatalos okirata a fogoly személyes adatairól. A dokumentum megtalálható az Eszenyi Református Egyház parókiájának iratgyűjteményében.

⁴⁶ BALOGH Sándor: Cím: In: Dupka. 2012. 268.

⁴⁷ BALOGH Sándorné levele. A levél megtalálható Eszenyi Református Egyház parókiájának iratgyűjteményében.

⁴⁸ BALOGH Sándor levele. A dokumentum megtalálható az Eszenyi Református Egyház parókiájának iratgyűjteményében.

⁴⁹ BALOGH László visszaemlékezése. A dokumentum megtalálható Eszenyi Református Egyház parókiájának iratgyűjteményében.

⁵⁰ 1930-ban született eszenyi lakos véleménye alapján. Az inretjú készült: 2015. február 4.

1948. február 25-én azonban bekövetkezett az, amittől mindenki rettegett. A Kelet-Uráli Javító-munkaláger Irányító Hivatala a következőket írta: „Ukrajna Belügyminisztériuma Kárpátontúli Területi Anyakönyv Hivatalának Ungvár vezetőjével közöljük, hogy Balogh Sándort, apja neve János magyar nemzetiségű, Kárpátontúli terület, Ungvári járás, Eszeny községi lakos, született 1891. meghalt 1948. február 25-én a Szverdi-lovszki terület Tabori járásának Cses községében mindkét alsó végtag és a jobb alkar orbáncos gyulladására következtében.”⁵¹ Idézi a lelkész Jászberényben letelepedett özvegyének levélrészletét is: „A láger címe, ahonnan utoljára életjelt adott magáról, ma is megvan: Szverdlovszkaja oblaszty, Táborinszkij rajon, P/O 239/3, L/K Kercseny. Halálának oka: a végtagok megfagyása...”⁵² Balogh Sándor hozzátartozói évtizedekig nem állíthattak emléket sírjára. Messze idegenben, sok ezer kilométerre innen, ismeretlen helyen, jeltelen tömegsírbán porladnak a csontjai.

A tiszteletes az emlékére a KMKSZ Eszenyi Alapszervezete 1991. szeptember 9-én emléktáblát avatott a templom falán.⁵³ Az emléktáblára a következőket vészték: „Boldogok, akik háborúságot szenvednek az igazságért, mert Övék a mennyeknek országa.” (Mt. 5.10)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BAKURA GÁBOR (2011). *Eszeny településtörténete különös tekintettel a szovjetrendszer helyi kiépítésére*. Diplomamunka. Beregszász.
- BAKURA SÁNDOR–DUPKA GYÖRGY–KOVÁCS ELEMÉR–KOVÁCS ERZSÉBET–MOLNÁR D. ERZSÉBET–TÓTH ZSUSZANNA (2009). „*Otthon a könny is édes*”. Intermix Kiadó. Ungvár–Budapest. 29.
- BOTLIK JÓZSEF–DUPKA GYÖRGY (1993). *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*. Intermix Kiadó. Ungvár–Budapest.
- BOTLIK JÓZSEF–DUPKA GYÖRGY (1991). *Ez hát a hon... Tények, adalékok, dokumentumok a kárpátaljai magyarság életéből, 1918–1991*. Mandátum- Universum Kiadó. Budapest–Szeged.
- BOTLIK JÓZSEF (2005). *Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján II. A Magyarországhoz történt visszatérés után 1939–1945*. Dimensiones Culturales et Urbanales Regni Hungariae 9. Nyíregyháza.
- CSANÁDI GYÖRGY (2004). *Sorsfordító évek sodrában*. PoliPrint. Ungvár.
- DUPKA GYÖRGY–KORSZUN, ALEXEJ (1977). *A „malenykij robot” dokumentumokban*. Intermix Kiadó. Ungvár–Budapest.
- DUPKA GYÖRGY (2013). „*Hova tűnt a sok virág...*”. Intermix Kiadó. Ungvár–Budapest.
- DUPKA GYÖRGY (2012). *A mi Golgotánk*. Intermix Kiadó. Ungvár–Budapest.
- DUPKA GYÖRGY (1993). *Egyetlen bűnünk, magyarságunk volt*. Patent–Intermix, Ungvár–Budapest.
- DUPKA GYÖRGY (2000). *Kárpátalja magyarsága*. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága.
- FEDINEC CSILLA: *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944*. Fórum Intézet. Lilium Aurum Könyvkiadó. Galánta–Dunaszerdahely.
- MAJNEK ANTAL (1998). *Ütközben – Tanulmányok a kárpátaljai magyarságról*. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség. Ungvár.

⁵¹ A Kelet-Uráli Javító-munkaláger Irányító Hivatalának értesítése Balogh Sándor haláláról. A dokumentum megtalálható az Eszenyi Református Egyház parókiájának iratgyűjteményében.

⁵² DUPKA 2012. 268.

⁵³ BOTLIK–DUPKA 1993. 193.

- M. TAKÁCS LAJOS (1994). *Aprópénz a történelem szinpadán. A kárpátaljai magyar nyelvű sajtó 1945–1948.* Intermix Kiadó. Ungvár–Budapest.
- MÓRICZ KÁLMÁN (2001). *Kárpátalja sorsfordulói.* Hatodik Síp Alapítvány.
- PIVÁRCSI ISTVÁN (2010). *Barangolások Kárpátalján – Tájak, emberek, históriák.* Platinus.
- S. BENEDEK ANDRÁS (1996). *A megmaradás esélyei. Tanulmányok, esszék, kritikák.* Hatodik Síp Alapítvány- Mandátum Kiadó. Budapest–Beregszász.
- S. BENEDEK ANDRÁS (1993). *A tetten érhető történelem.* Intermix Kiadó, Undvár–Budapest.
- S. BENEDEK ANDRÁS (1994). *Kárpátalja története és kultúrtörténete.* Bereményi Könyvkiadó. Budapest.
- SINGER ZSUZSA (2010). *Nyomok a lelkekben. A sztálini munkatáborok kényszűr öröksége.* Ungvár.
- ZUBÁNIC LÁSZLÓ (2011). „*A magyar-ukrán közös múlt és jelen: összekötő és elválasztó „fehér folatok*”. Intermix Kiadó Beregszász–Ungvár.
- ZUBÁNIC LÁSZLÓ (2011). *Tájba írt történelem. Kultúrtörténeti időutazás Kárpátalja legmagyarabb városában és vonzaskörzetében.* Intermix Kiadó.

INTERNETES FORRÁS

<http://www.karpatinfo.net/telepules/eszeny>. Letöltési idő: 2015. február 2.